

preko 20 godina u “Radi Končaru” na zaštiti radnika, dakle onih koji su najviše ugroženi i obespravljani. Uz sve svoje obveze uspjela je diplomirati na Filozofskom fakultetu u Zagrebu etnologiju i sociologiju. Odlikovala se golemim humanitarnim radom, svestranom karitativnom djelatnošću, velikom odgovornosti kao socijalni radnik prema sredini u kojoj je djelovala i mnogim redovničkim obvezama u svojoj zajednici. Uspjela je svojim posredovanjem zaposliti veliki broj nezaposlenih, spasiti brojne razbijene brakove i zaštititi novorođenčad koju je spasila i omogućila daljnji život, održati brojne seminare iz područja sociologije i karitativne djelatnosti.

U “*Općem šematizmu katoličke crkve u Jugoslaviji 1974.*” (Zagreb, 1975.) zabilježena je vrhovna predstojnica Školskih sestara Sv. Franje Asiškog “*mm Josephine Tominac, rođena 1. ožujka 1917. u Chicagu (SAD)*”. Nažalost, uz sva nastojanja nismo mogli doći do nekih detaljnijih podataka.

Neka ovo bude vječni spomen na ove velike ljude.

11.9. Stajnički blagdani i mise

Na nedjeljne mise išla je većina ljudi. Odijevali bi svečano ruho uglavnom domaći ručni rad. One obitelji koje su imale rodbinu u inozemstvu dobivale su industrijske odjevne predmete. Kada bi se crkva napunila započela bi misa koja bi trajala oko jedan sat. Nakon završetka mise došao bi pandur koji bi pročitao proglose, odnosno obavijesti i naredbe iz tadašnje vlasti. Kada bi pandur pročitao završio onda bi se većina prisutnih skupila u ličko kolo, kukunješće i sremica i započinjala bi pjesma koja se orila stajničkim poljem. (*Marija Movrić*).

Poslije podne išlo se na «*večernjicu*», koja je bila oko pet sati. Putem do crkve orila se opet pjesma.

Za Božićne blagdane plesalo bi se na više mjesta u Stajnici a najviše kod crkve. Poslije podne svaki zaselak imao bi svoje mjesto gdje se okupljala mladost u pjesmi i plesu.

Skupina mladih na Katarini u Tominčevoj Dragi oko 1965. godine

Murkovićevo selo, Štefanići, Mesići, Požari i Brdo sakupljali bi se kod Dvora, gdje bi Murkovići zapalili karabitalampe da osvijetle mjesto okupljanja. Kod njih se plesalo i pjevalo duboko u noć. Kod crkve i škole okupljala su se okolni zaselci, kod crkvice Sv. Petra Petrovo selo, Čarapi i Ujaci a u Tominčevoj Dragi skupljali bi se kod crkvice Gospe karmelske. Na ovim mjestima ljudi bi se razilazili nakon nastupanja mraka, te bi odlazili u pojedine kuće gdje bi se družili uz «sviće».

Stajnički učenici nakon Prve pričesti sa župnikom Milom Ivančićem

Najveći stajnički ljetni blagdan bila su «Mandalena» na Brdu. Poslije mise igralo se opet ličko kolo, polka, sremica i drugo. Kada se plesalo Ličko kolo vodio ga je glavni igrač, koji je naređivao pokrete, poput «okreni», «udvoje», «pazi dva su prošla» i «iskoči». Na ta naređenja igrači u kolu izvršavali su zapovjedbene radnje. Usput su se pjevale ličke narodne pjesme. Započinjale su cure a nastavljali dečki. Svirale su tamburice i harmonike.

To se isto događalo i tijekom crkvenih proslava na *Petrovu* u Petrovom selu i na *Majku božju Karmelsku (Katarinu)* u Tominčevoj Dragi.

Odlasci na važnija prošćenja (proštenja) izvan Stajnice

Čovjek je putnik a vjernik je i hodočasnik. Svi putuju a vjernik na svom putovanju hvali i časti Boga i njegove svete. Vjernik je usmjeren prema višim, nebeskim vrijednostima te slavi, hvali i klanja se Stvoritelju. Hodočasnička mjesta, prošteništa, nastajala su i razvijala se na različite načine i imala su često čudesna obilježja. Svetišta su nastajala na dva načina. U jednim su vjernici na čudesan način bili uslišani. Druga su bila od službene crkve, pape, rimskih ureda ili biskupa obdarena oprostima i tako su privlačila vjerničke mase i stekla opću popularnost.

Najčešća prošteništa na koja su išli naši preci bila su na **Krasno**, **Plaški** na **Svetu Anu**, **Trsat** u **Rijeci** i **Oštarije kod Ogulina**. Uglavnom se išlo pješice i to tijekom noći. Izgradnjom pruge Karlovac-Rijeka do Trsata se išlo vlakom, uz prethodno pješačenje preko Kapele do ogulinske željezničke postaje. Time se bitno skratilo vrijeme pješačenja. Putem su se pjevale svete pjesme, nosila domaća hrana uglavnom suho meso, sir, domaći kruh i pečena kokoš.

Svakako je najsvečaniji bio je odlazak na **Krasno** na svetište Gospe od Krasna, jednog od najljepših predjela na Velebitu. Na ovo hodočašće naši preci idu vrlo dugo. Prvi pisani zapisi spominju ga već **1795**. Ljudi bi se skupljali noć prije uz pjesmu Primoraca, Ličana, Rabljana i Krčana. Svuda oko crkve gorjele bi vatre oko kojih bi se ljudi sakupljali uglavnom po skupinama kako su došli. Kako smo naveli u poglavlju o svećenicima, posebno su bila lijepa proštenja dok je župnik bio Nikola Matasić, i koji ih je uvijek predvodio.

Uz ova proštenja išlo se i na proslavu Svetog Ivana (*Jivanju*) u Lipice, svetog Antuna u Letinac, sv. Jurja u Jezerane, *Veliku Mašu* (Veliku Gospu) i Sv. Vida u Brinje, *Malu mašu* (*Čičiriće* – 8. rujna) u Brinjsku Kamenicu ali i na *Mladu Nedilju* u Glibodol, na mjesto ruševina kapelice koja je tamo ranije postojala.

Slikanje prije odlaska na Mandalenu (pedesetih godina prošlog stoljeća)

Stajnička mladost na Petrovi oko 1955. godine

Stajnička ljepota na Petrovi (šezdesetih godina prošlog stoljeća)

Poznato ličko kolo na Petrovo uvijek se plesalo poslije mise

11.10. Vjersko i čudoredno stanje puka kroz povijest

Ličko je područje tijekom turske opasnosti do krajnjih mjera gospodarski i duhovno opustošeno. Neprestani ratovi učinili su ljude ratobornima, hladne i silovite čudi, koji su se udaljili od vjerskih dužnosti i urednog kućnog života. Živjeti u beskrajnom siromaštvu i boriti se za golo preživljavanje znatno je utjecalo na moral naroda. Crkva pokušava na razne načine utjecati na poboljšanje stanja. Međutim, postoji izuzetno malo školovanih svećenika koji bi mogli uspješno djelovati među narodom. Svećenici su siromašni, crkve trošne i u većini slučajeva opasne za bogoslužje. Velike neprilike stvaraju i vojne vlasti koje su uzurpirale patronalna prava i miješale se u crkvenu upravu. Intencija je da se kler podvrgne državi i da državi služi, odnosno da vjera mora biti podvrgnuta interesima države.

Biskup Benzoni primjećuje da su *“Ličani veoma grubi i da teško trpe disciplinu, a u ratu s Turcima pokazaše svoju osobitu hrabrost”*. Bili su skloni ubojstvima i paležima i biskup nije znao načina kako to stanje popraviti. Posebno je primijetio da noćni sastanci - *prela* - loše utječu na moral mladih. Biskup Čolić pokušava neposlušne dekretima crkveno kažnjavati. Posebno je istaknut utjecaj lošeg odijevanja vlaških djevojaka, što utječe na ponašanje katolkinja. Primjećuje da dosta katolkinja prelazi na pravoslavnu vjeru, odnosno da su se udaju za Vlahe. Dakle, značajnije vjerske i nacionalne netrpeljivosti između Hrvata i Vlaha u to vrijeme još nema.

I u narednom vremenu situacija se značajnije ne mijenja. Biskup nakon vizitacije **1751.** u svom dekretu zabranjuje da se ijedna ženska osoba ne smije zakopati *u svetu zemlju* (groblje) koja ne ide u *“ruhu katoličanske”*. Godine **1771.** izdaje odredbu kojom zaručnici ne smiju živjeti više od tri mjeseca u zarukama. Ako se nađe koja zaručnica da nije u roku od tri mjeseca povjenčana, ima se vjenčati bez vijenca, krune, a prije toga ima izdržati po župniku zadanu kaznu. Ovu kaznu određuje i za zaručnicu koja bi prije vjenčanja zatrudnjela. Biskup priznaje da su ove pojave, bez obzira na izrečene kazne, i dalje masovne. Istom zgodom biskup Čolić obara se i protiv kletve i psovke, ali i protiv konkubinata i otmica koje su u to vrijeme bile ukorijenjene. Treba primijetiti da su otmice djevojaka bile uzrok kupoprodajnog principa prema kojem su roditelji davali djevojku onome tko više ponudi. Dakako, kod siromašnih mladića preostala je jedino otmica.

U tako siromašnom okružju cvalo je i lihvarstvo. Biskupi su na to bili posebno osjetljivi. U vrlo oštrim dekretima naređuju da se lihvarima mora zabraniti pristup u crkvu i nemogućnost crkvenog pokopa.

U **brinjskom i slunjskom** kraju bila je uvriježena *krvna osveta*, u kojima se znalo često dogoditi i više ubojstava. Dakako, bilo je i čestih krađa i neprimjerenog ponašanja djece. Biskupi su posebnu pažnju poklanjali odgoju djece, međutim, značajniji su rezultati izostali. Bila je česta pojava pijanstva, pa je biskup Čolić zabranio prodaju alkohola u blizini crkava.

Ni svećenici se nisu u pojedinim slučajevima razlikovali od ponašanja puka. Biskupi su im zbog toga izricali razne mjere. Zbog dugotrajne vjerske zapuštenosti i nemogućnosti svećeničkog djelovanja došlo je do pojave njihovog neprimjerenog ponašanja. Godine **1718.** biskup Pohmajević naređuje svećenicima nošenje *“halje do košćice, s čistim kolarinom”* a *“u crikvu ni jedan u opankah nima doći”*. Zatim svećenicima zabranjuje maškarenja, te *“tance, kola i norie”*. Puku zabranjuje prigodom pogreba *“plač, naricanje, skubljenje vlasi i udaranje u persi”*. (Izvješća, str 70.)

Iz iznesenog je vidljivo da je suvišno govoriti o duhovno zdravom životu naših predaka u ona teška vremena. Njihov život i svakodnevica bili su opterećeni brojnim moralnim problemima koji su proizvod jedne posvemašnje izoliranosti ovoga područja od kulturnih sredina. Prestankom turske opasnosti počinju polako dolaziti vanjski utjecaji ali i odlasci ljudi u druge sredine iz kojih donose nove vrijednosti.

Međutim, u vremenima koja slijede dolazi do novih pojavnosti. Pojavljuju se vjerske i nacionalne razmirice između hrvatskog i srpskog naroda. Naravno da je to crkva s izuzetnom pažnjom pratila i na to reagirala. Biskup **Juraj Posilović 1885.** godine upozorava na ponašanje pravoslavnih ali i katolika *“koji žive izmiješani sa shizmaticima (pravoslavcima, op.a.) imaju lošije običaje od drugih, Osim toga civilna vlast više ne kontrolira drži li se shizmatička strana obećanja danih za vrijeme vjenčanja s katoličkom stranom. U novije vrijeme shizmatici su iz nacionalističkih razloga postali revniji u svojoj vjeri”*. To je, dakle, vrijeme pojave nacionalizama i dugotrajnih razmirica na ovim prostorima.

Posebno je interesantno izvješće biskupa **Roka Vučića iz 1913,** dakle pred sam Prvi svjetski rat. Biskup upozorava na pojavu novina koje izruguju crkvu. Loše utječu i povratnici iz Amerike. Pogoduju tome i neke odluke državnih vlasti. Državni zakon tolerira konkubinatu. Moral puka uglavnom je zadovoljavajući. **Slabije je u tom smislu stanje u dijelovima koji su bili pod vojnom upravom, gdje su česti mješoviti brakovi.** Posebno je raširena psovka, a često se posjećuju gostionice. (*Izvješća, str. 341.*)

Stanje poslije Prvog svjetskog rata bilo je opterećeno brojnim problemima. Izrazit je utjecaj velikosrpske politike ali i uzlet pravoslavlja, koji će staviti hrvatski nacionalni interes u podređen položaj a time i katoličku crkvu. Dolazi do pojave lijevih ideja poput socijalističkih i komunističkih koje negiraju postojanje crkve. Pojavnosti toga vremena najbolje opisuje izvješće biskupa **Josipa Marušića iz 1919. godine:** *“Crkvi nenaklona vremena našla su katolike nepripremljene. Masonerija i socijalisti nastoje umanjiti ugled svećenika u narodu. Štetne knjige i novine preplavile su kraljevstvo. Vjernici su pri izborima slabo mislili kome kad su davali svoje glasove za pojedine delegate. Djelovanje neprijatelja Crkve i ratne posljedice učinile su da se narod počeo udaljavati od puta istine i kreposti. Posvuda se širi indiferentizam. U cijeloj su biskupiji mnogi muševci prisiljeni otići u Ameriku da zarade čime bi prehranili obitelji. Među loše posljedice rata pripada i pohlepa za materijalnim dobrima. Svi se dadoše na trgovinu i zaradu...”* Nažalost, mnogo je tih negativnih činjenica ostalo i do današnjih dana.

Ovime smo dali kratak pregled duhovnog stanja naših predaka, kako bi se mogle shvatiti neke sadašnje pojavnosti kao ostaci prošlih vremena. To se posebno odnosi na zatvorenost, neslogu i nepovjerenje prema drugom. Stanovnici brinjskog kraja spadaju u kategoriju tipičnih dinarskih gorštaka. Tu svoju osobitost oblikovali su u doticaju s prirodom ovoga kraja. Zemlja na kojoj žive je opora, kako u klimatskom tako i u geomorfološkom smislu. Opori lički kršnije im dopuštao da žive i privređuju kako su oni htjeli, već ih je tjerao da se pokoravaju prirodnim zakonima sredine u kojoj obitavaju. A ta sredina nametala im je karakterne crte svoje specifične prirode. Izuzetno su nacionalno i vjerski homogeni poput svih gorštaka. Politički su skloniji nacionalističkim pokretima, tako da je ovaj kraj kroz povijest bio kolijevka ovakvih ideologija. U politiku se teško uključuju, iako vrlo temeljito i pažljivo prate političku situaciju. Teško prihvaćaju stranca, jer se osjećaju ugroženi na ionako skromnom imetku na kojem jedva preživljavaju. Na svaki strani utjecaj reagiraju eksplozivno i buntovno, često ne sagledavajući krajnji cilj takvih postupaka.

Kroz povijest su se iskazali kao odlični vojnici. Fanatično su hrabri, kukavičluk je za njih posebno negativna vrlina. Skloni su bespogovornom izvršenju svih zadaća, što ih je krasilo

kroz njihovu vojnu povijest. Vojnički poziv je za njih posebna čast, iako su često ratovali i ginuli za tuđe zastave i interese. Nemaju sklonosti zapovijedanja, tako da ih je kroz povijest vrlo malo imalo značajnije vojne dužnosti.

Nisu skloni vođenju i upravljanju i ne žele biti na rukovodećim pozicijama u privrednim i ostalim subjektima. Nisu skloni i kolektivizmu osim onih slučajeva kada im je ugrožen opstanak. Sve promjene i novine teško prihvaćaju, osim u krajnjoj nuždi. Bez obzira na privrženost svome kraju i korijenima skloni su seljenju. Za rješavanje egzistencijalnih pitanja nema granica i udaljenosti koje nisu mogli prijeći. U novim sredinama mladi se vrlo lako inkulturiraju, dok kod starijih to ide vrlo teško. Rijetko zamjenjuju svoju čakavicu govorom sredine u kojoj žive, a bilo je dosta slučajeva da su se vraćali u Liku ne mogavši prihvatiti novi način života u novoj sredini.

Iako su odgojeni u katoličkom duhu nisu nikada bili gorljivi vjernici u smislu redovitog pohađanja svete mise i drugih pobožnosti. Muški, u pravilu, dosta psuju i to najteže kletve i psovke. Nisu praznovjerni i skloni porocima. Pijanstvo i uživanje narkotika nije šira pojava, već se radi isključivo o pojedinačnim slučajevima. Skromno se odijevaju i ne zahtijevaju luksuz. Kuće su im jednostavne, iako njihovom veličinom žele dokazati svoj prestiž, bez obzira na stvarne potrebe. U slučaju materijalnih mogućnosti skloni su nabavci skupih automobila kao nadomjestak povijesnoj privrženosti imanju dobrih konja, sa kojima su se ponosili.

Braku i odgoju djece pridaju veliku važnost. Muškarac je "glavni" u kući, dok su žene povijesno u podređenom položaju, blage i poslušne naravi. Za njih je brak svetinja i sve je tome podređeno. Izuzetno je malo rastava brakova, i to jedino u krajnjoj nuždi. Udovice se, u pravilu, nikad ne udaju, brinući se do kraja života o statusu svoje djece. Jedino se u teškoj imovinskoj situaciji odlučuju na ponovnu udaju.

